

SEMBRANT SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

Unitat Didàctica destinada a la
Formació Professional Agrària

alimentación
Xarxa d'escoles per un món rural viu

SEMBRANDO Y COCINANDO
SOBERANÍA ALIMENTARIA

SEMBRANT SOBIRANÍA ALIMENTÀRIA

Unitat Didàctica destinada a la Formació Professional en Agrària

Aquesta publicació s'ha fet amb el suport financer de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID). El seu contingut és responsabilitat exclusiva d'Hegoa i Justícia Alimentària i no reflecteix, necessàriament, l'opinió de l'AECID.

Edició:

C. Floridablanca 66-72
local 5, 08015 Barcelona
Tel: 93 423 70 31

www.justiciaalimentaria.org
www.alimentaccion.net

Zubiria Etxea. UPV/EHU
Avda. Lehendakari Agirre, 83
48015 Bilbao

Tel: 94 601 70 91

Biblioteca del Campus de Álava. UPV/EHU
Nieves Cano, 33.
01006 Vitoria-Gasteiz

www.hegoa.ehu.es

Setembre 2019

Disseny i maquetació: Laura Fernández Blanco

Aquesta publicació s'ha fet amb el suport financer de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID).

Reconeixement-No comercial-Sense obra derivada 4.0, Espanya

Aquest document es distribueix amb una llicència Creative Commons. Està permès copiar, distribuir i comunicar públicament aquesta obra, sempre que se n'esmenti l'autoria i es faci sense finalitats comercials. No es pot alterar, transformar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra.

Llicència completa: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

00

ÍNDEX

01. Presentació	4
02. Esquema de la Unitat Didàctica	6
03. Primera sessió. Sobirania alimentària vs. model agroindustrial	8
Activitat 1.1. Breu presentació.	9
Activitat 1.2. Coneixements previs. Sobirania alimentària, què és?	9
Activitat 1.3. Dues tomàtiques, dos destins. Amb quina et quedes?	10
04. Segona sessió. Implicacions del model agroalimentari aquí i allà	12
Activitat 2.1. Joc de rol. Dramatització de diferents situacions entorn de l'alimentació.	13
Activitat 2.2. Preparació per la propera sessió.	14
05. Tercera sessió. Excursió: Agroecologia, una realitat	15
Activitat 3.1. Visita a una experiència agroecològica.	16
06. Quarta sessió. Sobirania alimentària, més enllà de la producció ecològica	17
Activitat 4.1. La flor de la sostenibilitat.	18
07. Sessió de continuïtat. De la teoria a la pràctica	19
Activitat 5.1. Cultiu de verdures i hortalisses ecològiques i elaboració de fitxes.	20
Activitat 5.2. Trobada inter-centres: escoles d'hosteleria i agràries .	20
08. Propostes d'avaluació	21
Rúbrica d'observació de gènere.	22
Rúbrica d'avaluació del treball en grup.	24
09. Annex 1. Històries de famílies	28
10. Annex 2. Fitxes d'observació	32

01

PRESENTACIÓ

QUI PROPOSA

La proposta «sembrant i cuinant sobirania alimentària» la coordinen **Justícia Alimentària** i **Hegoa**. Som dues associacions formades per persones que promovem un model de desenvolupament rural just i el dret a una alimentació adequada. Per això, creiem en la necessitat de canviar el sistema agroalimentari actual, que ens emmalalteix, oprimeix, expulsa les comunitats rurals i destrueix el medi ambient. Aquest canvi passa per l'assoliment de la **sobirania alimentària**.

Per al assolir el nostre objectiu treballem a països de Llatinoamèrica i Àfrica i a l'Estat espanyol, a través de la cooperació, l'educació, la investigació, la comunicació i la incidència política.

La **sobirania alimentària** és el dret dels pobles i països a definir les seves pròpies polítiques agràries i alimentàries d'acord amb objectius de desenvolupament sostenible i seguretat alimentària. Això implica la protecció del mercat local, el dret de la pagesia als recursos agrícoles i el dret de totes les persones a aliments nutritius i produïts de forma agroecològica.

ON S'INTEGRA AQUESTA UNITAT DIDÀCTICA

Aquesta unitat didàctica s'integra en el procés «sembrant i cuinant sobirania alimentària». Aquesta és una proposta educativa destinada a la formació professional de les famílies d'Agrària i d'Hosteleria i Turisme.

Amb aquesta proposta es pretén que l'alumnat d'aquests cicles, on les seves futures professions es troben vinculades a la producció, distribució i consum d'aliments, prengui consciència de les repercussions globals i locals del model agroalimentari que impera a l'actualitat i del rol que tenen com a potencials professionals del sector. Tot això amb un enfocament d'equitat de gènere.

A més d'aquestes sessions a l'aula, aquest procés contempla altres activitats. En el cas de la Formació Professional Agrària està previst dur a terme una **visita a una iniciativa agrària sostenible**; i, finalment, com a culminació del procés, una trobada **d'intercanvi d'experiències** a nivell provincial amb altres alumnes participants d'hosteleria on s'evidenciarà la importància de la relació entre ambdues potes del sistema agroalimentari. Per aquesta trobada, l'alumnat d'agrària aportarà alguns aliments produïts per ells i elles mateixos de forma ecològica. Cadascun d'aquests aliments anirà acompanyat per una fitxa descriptiva. Aquestes verdures i hortalisses seran cuinades per estudiants d'hosteleria.

QUINS SÓN ELS OBJECTIUS GENERALS

- **Analitzar les característiques i implicacions globals i locals dels dos models agroalimentaris: sobirania alimentària i model agroindustrial.**
- **Descobrir les problemàtiques socials, ambientals i referents a la salut que rodegen el model agroindustrial.**
- **Relacionar la problemàtica amb la seva pràctica professional.**
- **Construir alternatives reals que promoguin una alimentació saludable, justa i sostenible i que puguin dur a terme a les seves futures ocupacions.**

QUINA ÉS LA METODOLOGIA

La proposta es caracteritza per l'ús de metodologies actives. Es planteja des de l'enfocament socioafectiu, partint de les experiències i coneixements de l'alumnat i integrant-lo de manera vivencial dins els temes plantejats amb la finalitat que puguin vincular-los a la seva vida quotidiana i al seu futur professional.

Per això es plantegen dinàmiques participatives. Entre les eines que es proposen es troben audiovisuals, teatre, debat i jocs d'ordinador. Així mateix, es segueixen les directrius d'aprenentatge basat en projectes, metodologia que permet a l'alumnat no només adquirir els coneixements sinó també les competències. En aquesta línia conté varis elements fonamentals. Es contempla, com a resultat la consecució lògica d'un «producte»: aliments cultivats per ells i elles mateixos de forma ecològica amb fitxes descriptives, que aportaran a la trobada. D'aquesta manera, l'alumnat és protagonista tant de l'obtenció de la informació i del descobriment de la problemàtica com de la recerca i el plantejament d'alternatives. Per això, el treball col·laboratiu és clau en aquesta proposta.

A QUI VA DIRIGIT

Aquesta proposta didàctica va dirigida a l'alumnat de Formació Professional de la família de producció agrària. Concretament als cicles que s'especifiquen a continuació:

AGRÀRIA

GRAU MITJÀ

Tècnic o tècnica en
Producció Agropecuària.
Tècnic o tècnica en
Producció Agroecològica.

GRAU SUPERIOR

Tècnic o tècnica superior en
Paisatgisme i Medi Rural.

DE QUANTES SESSIONS CONSTA

La unitat didàctica consta de **5 sessions**. D'aquestes, **3 sessions seran a l'aula**, sumant conjuntament 4 hores i 10 minuts, més una **visita a una experiència agroecològica**, i una **sessió de continuïtat** que realitza l'alumnat amb el suport del professorat.

02

ESQUEMA DE LA UNITAT DIDÀCTICA

SESSIÓ	OBJETIUS DIDÀCTICS	CONTINGUTS
PRIMERA SESSIÓ (2h) Sobirania alimentària vs. model agroindustrial	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Conèixer breument en què consisteix la unitat didàctica, la proposta en la que s'emmarca, i l'entitat que la coordina. ☒ Conèixer els coneixements previs de l'alumnat sobre la temàtica. ☒ Diferenciar entre els dos models agroalimentaris contraposats: sobirania alimentària vs. model agroindustrial. ☒ Analitzar els avantatges i inconvenients de cadascun. 	Característiques i avantatges i inconvenients dels dos models agroalimentaris: la sobirania alimentària i el model agroindustrial.
SEGONA SESSIÓ (1 h i 20 min) Implicacions del model alimentari aquí i allà	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Experimentar les conseqüències de les relacions nord-sud, camp-ciutat, home-dona. ☒ Reflexionar sobre les implicacions socials, ambientals i per la salut del model agroindustrial d'alimentació. ☒ Entendre la producció agroecològica com a una alternativa respectuosa amb el medi i la societat que respon a una preocupació creixent dels consumidors i consumidores. 	Situació de diferents grups socials i la seva vinculació a la producció i consum global d'aliments. Model agroindustrial i les seves conseqüències.
TERCERA SESSIÓ (una jornada) Excursió: Agroecologia, una realitat	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Conèixer una experiència on es desenvolupi un model agroecològic. ☒ Analitzar les característiques, dificultats i fites de l'experiència visitada. ☒ Prendre consciència que aquest tipus d'experiències són una realitat viable. 	Valors i tècniques del treball en camp responsable i sostenible. Característiques, dificultats i fites de la producció agroecològica.
QUARTA SESSIÓ (50 min) Sobirania alimentària, més enllà de la producció ecològica	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Avaluar els diferents aspectes d'una experiència agroecològica. ☒ Reflexionar sobre la capacitat d'incidència de les persones productores en els diferents aspectes. ☒ Definir l'acció de continuïtat. 	Indicadors d'avaluació de la sostenibilitat d'una experiència productiva. Acció de continuïtat.
SESSIÓ DE CONTINUÏTAT De la teoria a la pràctica	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Posar en pràctica el que s'ha après. ☒ Mostrar a la pràctica que hi ha alternatives reals i factibles per contribuir a crear un món més just i sostenible. 	Cultiu i informació. Verdures i hortalisses agroecològiques.

ESQUEMA DE LA UNITAT DIDÀCTICA

ACTIVITATS	ESCENARIS DIDÀCTICS I RECURSOS DEL CENTRE	RECURSOS
1.1. Breu presentació. 1.2. Coneixements previs. Sobirania alimentària, què és? 1.3. Dues tomàtigues, dos destins. Amb quina et quedes?	Aula normal. Recursos: equip de projecció (projector/altaveus/PC).	☒ Curtmetratge «Dos tomates, dos destinos» (memòria USB, DVD). ☒ Paperògraf («Què és la sobirania alimentària?»).
2.1. Joc de rol. Dramatització de diferents situacions socials entorn de l'alimentació (50 min). 2.2. Preparació propera sessió.	Sala més gran que una aula. Recursos: cap.	☒ 1 còpia a una cara de l'Annex 1: Històries de famílies. ☒ Disfresses i pintura de cara. Tovalloletes desmaquilladores. ☒ 1 còpia per alumne de l'Annex 2: Fitxes d'observació.
3.1. Visita a una experiència agroecològica.	Finca agroecològica. Recursos: cap.	☒ Autobusos per al transport des del centre escolar. ☒ 5 còpies a una cara de l'Annex 2: Fitxes d'observació.
4.1. La flor de la sostenibilitat. 4.2. Definir acció de continuïtat.	Aula normal. Recursos: recordar prèviament a l'alumnat que dugui les fitxes completades a la sessió anterior.	☒ Cap.
5.1. Cultiu de verdures i hortalisses ecològiques i elaboració de fitxes.	A criteri del docent.	☒ De cara a la trobada, Justícia Alimentària pot aportar els recursos materials necessaris.

03

PRIMERA SESSIÓ

120 min

Sobirania alimentària vs. model agroindustrial

OBJETIUS DIDÀCTICS	CONTINGUTS	ACTIVITATS
<ul style="list-style-type: none"> ☑ Conèixer breument en què consisteix la unitat didàctica, la proposta en la que s'emmarca, i l'entitat que la coordina. ☑ Conèixer els coneixements previs de l'alumnat sobre la temàtica. ☑ Diferenciar entre els dos models agroalimentaris contraposats: sobirania alimentària vs. model agroindustrial. ☑ Analitzar-ne els avantatges i inconvenients de cadascun. 	<p>Característiques i avantatges i inconvenients dels dos models agroalimentaris: la sobirania alimentària i el model agroindustrial.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Breu presentació. 1.2. Coneixements previs. Sobirania alimentària, què és? 1.3. Dues tomàtiques, dos destins. Amb quina et quedes?

ESCENARI DIDÀCTIC: Aula normal.

RECURSOS DEL CENTRE: Equip de projecció: projector/altaveus/PC.

RECURSOS: Memòria USB amb el curtmetratge: «Dos tomates y dos destinos». Paperògraf «Què és la sobirania alimentària?»

Activitat 1.1. Breu presentació**15 min****Desenvolupament:**

El professorat, conjuntament amb la persona responsable de Justícia Alimentària, presentarà l'entitat i la proposta «sembrant i cuinant sobirania alimentària» i farà una descripció breu del contingut a tractar durant les properes sessions.

**Activitat 1.2. Coneixements previs.
Sobirania alimentària, què és?****45 min**

Agrupació: Individual.

Desenvolupament:

Es demana a l'alumnat si han sentit a parlat alguna vegada dels termes *sobirania alimentària* o *agroecologia* (a l'alumnat tal volta els sigui més familiar el terme *agroecologia*. Per això pot ser interessant plantejar-ho per trencar el gel). Una vegada l'alumnat faci les seves aportacions al respecte el o la docent no corregeix les aportacions però les tindrà en compte durant el transcurs de les sessions, se'ls explica que la sobirania alimentària és un model alimentari que comprèn totes les fases: producció, distribució i consum.

Amb un paperògraf amb una taula com la següent, se'ls demana si podrien dir com és la producció, la distribució i el consum segons la sobirania alimentària. L'educador o educadora apunta el que vagi sortint i prova d'intervenir el mínim possible. L'objectiu és compartir els coneixements previs. Aquest paperògraf quedarà a la classe i s'anirà completant.

QUÈ ÉS LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA?

Producció	Distribució	Consum

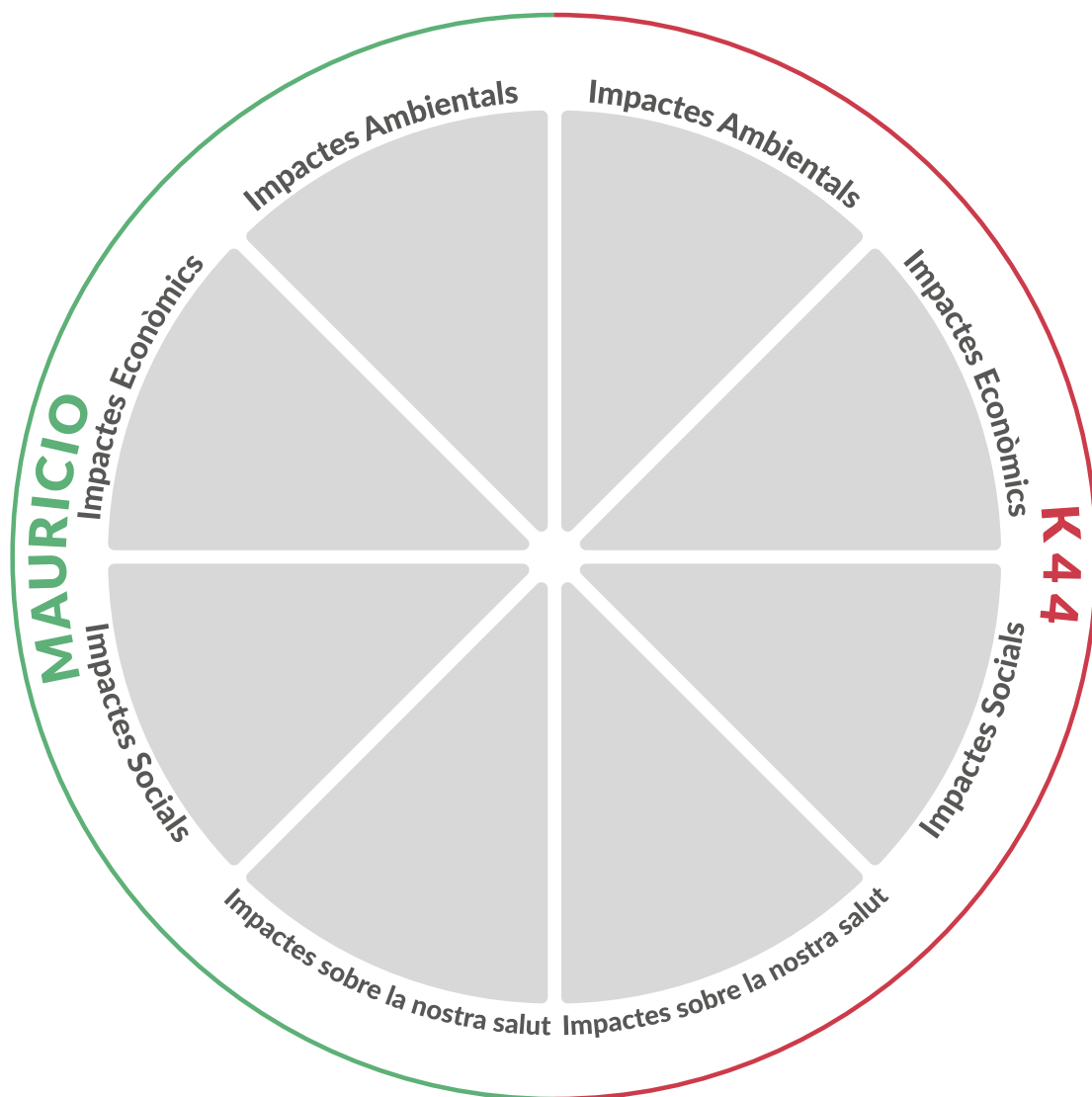
ACTIVITAT 1.3. Dues tomàtiques i dos destins. Amb quina et quedes?

60 min

Agrupació: En grups. Reflexió posterior: gran grup.

Desenvolupament:

1. Projectió del curtmetratge «**Dos tomates, dos destinos**». Durant la projecció es descobriran els impactes positius i negatius generats pel model de producció agroindustrial i agroecològic. L'alumnat, per parelles o petits grups, anirà esbrinant els impactes socials, ambientals, econòmics i impactes sobre la nostra salut que suposen cadascun dels models. Seguidament escriuran els impactes en notes adhesives que posteriorment enganxaran a la pissarra sobre la imatge que segueix:

2. El professorat revisa i exposa, a tot el grup, la informació referent als impactes extreta del vídeo per l'alumnat.
3. A continuació es divideix al grup en dos. Cada subgrup haurà de muntar una campanya electoral, «Vota Mauricio» o «Vota K44», i preparar-se pel corresponent cara a cara. Se'ls explica que hauran de destacar els avantatges de votar el seu candidat, i els inconvenients de votar a l'altre establint un paral·lelisme amb el que passa a la realitat en els debats polítics. Hauran d'elegir un representant que farà de Mauricio o de K44, segons el

cas. La resta són assessors o assessores i podran intervenir també. A més de preparar el debat, podran crear falques de radio, cartells, etc. (en el cas de ser grups molt nombrosos, es poden dividir en subgrups i cadascun serà responsable d'una acció). Durant la preparació, el monitor o monitora anirà passant pels diferents grups per orientar-los. Per això s'han de tenir en compte les pautes per al professorat que apareixen més avall.

4. Passat el període de preparació, cada grup tindrà un temps per exposar la seva campanya. Posteriorment tindrà lloc el debat electoral entre ambdós grups. Mentrestant, la persona responsable de l'activitat va apuntant a la pissarra els avantatges i inconvenients que hagin sortit de cadascun.

Pel debat electoral, en cas de considerar-se necessari, el professorat pot fer preguntes als candidats i candidates. A continuació teniu unes propostes de preguntes:

Proposta de preguntes per a la reflexió:

- ? De quina manera i qui ha criat cadascuna de les dues tomàtigues?
 - ? Quina repercussió econòmica té el teu candidat o candidata sobre la nostra salut?
 - ? Quins impactes ambientals genera el teu candidat o candidata sobre la nostra regió? I als països del sud?
 - ? Quins impactes socials genera el teu candidat o candidata sobre la nostra regió? I als països del sud?
5. Quan hagin acabat es demana a l'alumnat que desconnectin i surtin del rol que se'ls ha assignat. Es procedeix a reflexionar sobre el que ha sortit i s'ha comentat.

Proposta de preguntes per a la reflexió:

- ? Com et sents en relació a les teves idees i opinions amb el candidat o candidata que has defensat?
 - ? Com t'has sentit tractat per l'altre candidat o candidata? I com l'has tractat tu?
 - ? Ha canviat la vostra percepció sobre els beneficis i inconvenients de cada model de producció representat?
 - ? Quins aprenentatges en podem extreure d'aquesta activitat?
 - ? Què ens ha ofert aquesta activitat que no sabíem o no teníem en consideració?
 - ? Què podem fer ara amb aquesta informació?
 - ? Què podem fer diferent en el nostre dia a dia, tant a casa com al treball?
 - ? Creis que els nostres hàbits de consum tenen influència en la perpetuació d'un model o altre de producció?
6. Finalment, se'ls demana que, sabent que el model de «Mauricio» correspon a la sobirania alimentària, compleixin la taula de l'activitat 1.2.

04

SEGONA SESSIÓ

80 min

Implicacions del model alimentari aquí i allà

OBJETIUS DIDÀCTICS	CONTINGUTS	ACTIVITATS
<ul style="list-style-type: none"> ☑ Experimentar les conseqüències de les relacions nord-sud, camp-ciutat, home-dona. ☑ Reflexionar sobre les implicacions socials, ambientals i per la salut del model agroindustrial d'alimentació. ☑ Entendre la producció agroecològica com una alternativa respectuosa amb el medi i la societat que respon a una preocupació creixent dels consumidors i consumidores. 	<p>Situació de diferents grups socials i la seva vinculació a la producció i consum global d'aliments.</p> <p>Model agroindustrial i les seves conseqüències.</p>	<p>2.1. Joc de rol. Dramatització de diferents situacions socials entorn de l'alimentació.</p> <p>2.2. Preparació propera sessió.</p>

ESCENARI DIDÀCTIC: Sala més gran que una aula estàndard.

RECURSOS DEL CENTRE: Cap.

RECURSOS: Una còpia a una cara de l'Annex 1: Històries de famílies.
Disfresses i pintures de cara.
Tovallolletes desmaquilladores.
Una còpia per alumne de l'Annex 2: Fitxes d'observació.

ACTIVITAT 2.1. Joc de rol. Dramatització de diferents situacions entorn de l'alimentació

60 min

Agrupació: En grups.

Desenvolupament:

1. El professorat contarà a l'alumnat una història mitjançant la qual, tenint la cadena productiva de la carn de porc com a fil conductor, exposarà i relacionarà les situacions de les diferents famílies que es veuen afectades per aquest procés (veure Annex 1). Les vides de les quatre famílies que s'evidenciaran a la història global seran posteriorment representades pels diferents grups.
2. L'alumnat es divideix en quatre grups. A cada grup se li reparteix un text amb la història d'una família, que està relacionada d'una manera o altra amb la producció o el consum de carn de porc (Annex 1). Una vegada tinguin preparada la representació se'ls repartirà els elements per disfressar-se. Dins del grup es distribueixen els personatges de les famílies i es dissenya una petita dramatització que reflecteixi la vida de la família. Els grups es disfressen i representen les dramatitzacions per la resta de l'alumnat. Cada representació tindrà una duració aproximada de 5 minuts. Després de cada representació el professorat s'assegurarà que tot el grup ha entès el que s'ha representat.
3. Després de les representacions l'alumnat s'asseurà i iniciarà un petit debat sobre les situacions representades i el vincle entre les famílies a través d'una sèrie de «qüestions clau» que llançarà el o la docent.

Possibles preguntes pel debat:

- ? Té alguna cosa en comú la problemàtica que es presenta a cada història amb la resta d'històries? Quina o quines coses?
 - ? Surten tots perjudicats de la mateixa manera? Qui són els més perjudicats? Per què?
 - ? Observeu diferència entre homes i dones?
 - ? I quines conseqüències negatives pel medi ambient tenen les formes de producció que es reflecteixen en les històries?
 - ? Què se vos ocorre que podeu fer com a futurs professionals del sector per evitar les conseqüències negatives per les persones i pel medi ambient?
 - ? Creis que existeix en la realitat una preocupació creixent de les persones consumidores per com afecta l'alimentació actual la seva salut?
4. Finalment, es completarà la graella que defineix la sobirania alimentària. (Graella de l'activitat 1.2).

- Es reflexionarà sobre els papers que solen ser interpretats per al·lots, per exemple el governador. Els terratinents solen ser homes. No és casual, ja que la majoria d'alts càrrecs són ocupats per homes. Pel que fa al terrinent, la propietat de la terra també sol estar en mans de homes.

Dades: Al 2016, les dones ocupaven el 26 % dels llocs directius a les empreses espanyoles. (Font: *Estudi International Women in business 2016* de Grant Thornton). / A nivell mundial, només el 2 % de la terra està en mans de dones.

Es pot reflexionar sobre l'alt percentatge d'alumnes homes respecte al d'alumnes dones que es troba en els cicles formatius de la família d'agrària i explicar que no és casualitat i que les dones estan tan capacitades com ells de treballar la terra. De fet, en molts altres llocs han estat les dones les que s'encarreguen tradicionalment dels horts familiars duent a terme pràctiques agroecològiques.

Així mateix, a la història del grup 4 solen posar a la mare com a la preocupada per la salut familiar. A partir d'aquí es pot dur a terme la reflexió sobre la importància de distribuir responsabilitats en la llar i les tasques domèstiques. Dades rellevants: De mitjana, a Espanya la dona dedica 3 hores diàries més que l'home al treball domèstic. En el cas de les parelles que treballen fora de casa, la dona dedica 2,5 hores més que l'home al treball domèstic. Elaboració pròpia: eldiario.es.

- Segons la FAO, l'agricultura comercial va generar quasi el 70 % de la desforestació a Amèrica Llatina entre el 2000-2010. Reflexionar sobre la quantitat de carn que mengem. Per tal que puguem menjar tanta carn es necessita que els animals estiguin en intensiu, amb les conseqüències que això suposa pel benestar animal i pel medi ambient (emissió de gasos efecte hivernacle, alteració de les propietats del sòl i de l'aigua, etc.). Segons la SOCLA (Societat Científica Llatinoamericana d'Agroecologia), l'agricultura industrial contribueix al canvi climàtic amb prop del 25-30% de les emissions de gasos hivernacle.
- Davant la problemàtica existent i la consegüent preocupació social, estan sorgint alternatives: altres formes de consumir (per exemple grups de consum), petites tendes, artesans ecològics, restaurants que es regeixen pels criteris de la sobirania alimentària i tracten de comprar a productores locals. S'ha d'orientar la reflexió sobre com dita preocupació pot ser una oportunitat pels productors i productores agroecològics.

ACTIVITAT 2.2. Preparació per la propera sessió

20 min

Agrupació: Gran grup.

Desenvolupament:

S'explica a l'alumnat l'activitat que hauran de dur a terme durant la visita (veure tercera sessió). Se'ls reparteixen les fitxes d'observació (Annex 2) i se'ls deixa un temps per llegir-les i que demanin possibles dubtes.

05

TERCERA SESSIÓ

Una jornada

Excursió: Agroecologia, una realitat

OBJETIUS DIDÀCTICS	CONTINGUTS	ACTIVITATS
<ul style="list-style-type: none"> ☑ Conèixer una experiència on es desenvolupi un model agroecològic. ☑ Analitzar les característiques, dificultats i fites de l'experiència visitada. ☑ Prendre consciència que aquest tipus d'experiències són una realitat viable. 	<p>Valors i tècniques del treball en camp responsable i sostenible.</p> <p>Característiques, dificultats i fites de la producció agroecològica.</p>	<p>3.1. Visita a una experiència agroecològica.</p>

ESCENARI DIDÀCTIC: Finca agroecològica.

RECURSOS DEL CENTRE: Cap.

RECURSOS: Autobusos per al transport des del centre escolar.
Cinc còpies a una cara de l'Annex 2: Fitxes d'observació.

ACTIVITAT 3.1. Visita a una experiència agroecològica**Una jornada**

Agrupació: La visita serà en gran grup. Hi ha una activitat que es farà en petit grup.

Desenvolupament:

Es durà a terme una visita a una experiència on es desenvolupi una manera de producció agroecològica. L'alumnat coneixerà in situ com es desenvolupa, les seves dificultats, els seus avantatges, com comercialitzen, tècniques de producció, quins són els seus consumidors. També es debatrà si hi intervenen dones i amb quin paper, etc.

Per facilitar l'observació de tots els aspectes es dividirà l'alumnat en 5 subgrups. És important que si a l'excursió hi van varis grups-aula, hi ha d'haver 5 subgrups per cada grup-aula, ja que la sessió posterior a l'aula estarà relacionada amb les dades que recullin a la visita. Es farà de manera independent amb cada grup-aula.

A cada subgrup se li assignarà un aspecte sobre el qual haurà de prendre nota amb l'ajuda d'una fitxa d'observació que se'ls repartirà (és convenient que tots els membres del grup tinguin còpia de la fitxa). Els diferents aspectes sobre els quals hauran de recollir informació són: accés a recursos, protecció del medi ambient, gestió de la producció, comercialització i relacions internes i associacionisme (veure Annex 2).

06

QUARTA SESSIÓ

50 min

Sobirania alimentària, més enllà de la producció ecològica

OBJETIUS DIDÀCTICS	CONTINGUTS	ACTIVITATS
<ul style="list-style-type: none"> ☑ Avaluar els diferents aspectes d'una experiència agroecològica. ☑ Reflexionar sobre la capacitat d'incidència de les persones productores als diferents aspectes. 	Indicadors d'avaluació de la sostenibilitat d'una experiència productiva.	4.1. La flor de la sostenibilitat.

ESCENARI DIDÀCTIC: Aula normal.

RECURSOS DEL CENTRE: Recordar a l'alumnat que porti les fitxes completades a la sessió anterior.

RECURSOS: Cap.

ACTIVITAT 4.1. La flor de la sostenibilitat

60 min

Agrupació: En grup

Desenvolupament:

1. S'introdueix la sessió demanant què els ha paregut la visita.
2. S'explica, com ja hem vist a les sessions anteriors, que hi ha molts aspectes que s'han de tenir en compte a les experiències agroecològiques i que cap de les experiències té el màxim desenvolupament. Així, en uns aspectes s'haurà avançat més i en altres manco, en un continu que va del model industrial-convencional a l'agroecològic.

En aquesta ocasió ens servirà la nostra visita per reflexionar sobre cada aspecte, i veure les dificultats i avançatges del seu desenvolupament.

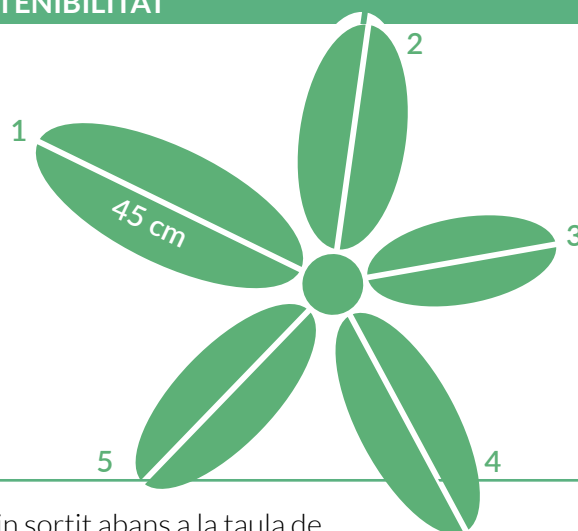
3. Es divideix a l'alumnat en els mateixos grups que a la visita. Cada grup tindrà preparada la fitxa d'observació que emplenaren a la sessió anterior. Se'ls demana que posin una nota global en funció de les notes que varen agafar. La puntuació serà més propera a 10 en tant estigui més a prop de l'ideal agroecològic. Perquè posin aquesta nota, se'ls deixarà un temps per debatre en grup, entre ells i elles. Així mateix, discutiran com podria millorar-se en base al model de la sobirania alimentària, l'aspecte que els ha tocat i si depèn de les persones productores fer aquestes millores. El professorat anirà passant pels diferents grups orientant a l'alumnat.
4. Posteriorment, cada grup exposa davant la resta el que ha observat i per què han posat la nota, i s'apuntarà la nota a la pissarra. També exposaran si creuen que es podria millorar d'alguna manera.
5. Amb totes les notes es farà la flor de la sostenibilitat on es veurà gràficament, en funció de la mida dels pètals, com de sostenible ambiental i socialment és l'explotació visitada. La flor tindrà 5 pètals. Cada pètal representa un dels aspectes observats. El pètal serà més gran com més desenvolupat estigui aquest aspecte respecte a l'ideal agroecològic i, per tant, com més alta sigui la nota que li ha atorgat el grup. Cada punt de la nota es traduirà en 5 cm de pètal, de manera que si a l'aspecte en qüestió se li ha atorgat una puntuació de 9 punts, aquest pètal tindrà 45 cm de longitud. A continuació es reflecteix gràficament un exemple de com quedaria:

FLOR DE LA SOSTENIBILITAT

Exemple:

1. **Accés als recursos:**
9 punts (45 cm)
2. **Protecció del medi ambient:**
6 punts (30 cm)

...

6. Finalment, si procedeix, s'afegeixen elements que no hagin sortit abans a la taula de la primera sessió per completar-la. (Taula «Què és la sobirania alimentària?»).

07

SESSIÓ DE CONTINUÏTAT

De la teoria a la pràctica: Mostra gastronòmica sostenible

OBJETIUS DIDÀCTICS	CONTINGUTS	ACTIVITATS
<ul style="list-style-type: none"> ☑ Posar en pràctica el que s'ha après. ☑ Mostrar a la pràctica que hi ha alternatives reals i factibles per a contribuir a crear un món més just i sostenible. 	<p>Cultiu i informació de verdures/hortalisses agroecològiques.</p>	<p>5.1. Cultiu verdures/hortalisses i elaboració de fitxes.</p>

ESCENARI DIDÀCTIC: A criteri del o la docent.

RECURSOS DEL CENTRE: A criteri del o la docent.

RECURSOS: De cara a la trobada Justícia Alimentària pot aportar els recursos materials necessaris.

ACTIVITAT 5.1. Cultiu de verdures i hortalisses i elaboració fitxes

Durada: a criteri del professorat

Agrupació: A criteri del professorat.

Desenvolupament:

De cara a la trobada, l'alumnat —amb el recolzament, supervisió i assessorament del professorat— ha de realitzar el cultiu de verdures i hortalisses que aportarà a la trobada, i elaborar una fitxa per aliment amb una sèrie d'elements a tenir en compte que ens serveixen per entendre i posar en valor l'agroecologia (veure activitat 5.2). Així mateix, si es vol fer alguna altra activitat que pugui tenir utilitat per alumnes d'hostaleria (per exemple, fer un petit taller sobre plantes aromàtiques) s'ha de preparar.

ACTIVITAT 5.2. Trobada intercentres: escoles agràries i d'hostaleria

Durada: a criteri del professorat

Agrupació: En grup.

Desenvolupament:

Se'ls explica que ha arribat el moment de posar en pràctica alguns dels coneixements que han après, i per això els proposem fer una trobada amb l'escola d'hostaleria o una FP de la família d'Hoteleria i Turisme. Per això, a la trobada, l'alumnat d'hostaleria durà a terme una mostra gastronòmica d'acord amb els principis de sobirania alimentària. Se'ls informa que ells i elles hauran d'aportar alguns dels ingredients. Seran verdures i hortalisses cultivades per ells i elles tenint en compte el que han treballat durant les sessions. Aquests aliments aniran acompanyats de fitxes descriptives que hauran d'elaborar i on els punts importants a destacar seran els següents:

Fitxa de la verdura o hortalissa cultivada:

☒ Nom comú.	☒ Lloc de producció. (En principi, hauran de produir-se a les instal·lacions que disposin al centre).
☒ Nom científic.	☒ Mode de producció. (Ecològic. S'ha d'especificar com s'ha adobat i si s'ha utilitzat algun altre producte).
☒ Família.	☒ Preu de producte (argumentant per què és més car).
☒ Varietat.
(S'haurà d'indicar si és una varietat local)	
☒ Descripció.	
☒ Origen històric.	

A més de preparar les fitxes i cultivar els aliments, se'ls explica que a la trobada hauran de:

- ☑ Contar-li a l'alumnat d'hostaleria el que han après i resumir les diferents activitats que han realitzat, destacant el que més els hagi cridat l'atenció.
- ☑ Presentar les diferents verdures aportades explicant el contingut rellevant de les fitxes.

Finalment, es pregunta a l'alumnat si hi ha alguna altra acció que vulguin fer per a la trobada. Per exemple, alguna activitat que pugui ser d'utilitat per als d'hostaleria.

08

PROPOSTES D'AVALUACIÓ

La proposta d'avaluació que segueix està encaminada a valorar no tan sols l'assimilació i integració de coneixements –cognitius, emocionals, procedimentals–, sinó també el desenvolupament de capacitats que enforteixen la construcció de subjectes crítics amb actitud transformadora: responsabilitat, consciència crítica, i compromís amb l'equitat i la justícia social.

Sugerim aquí dues rúbriques per avaluar diferents dimensions integrades en el procés d'aprenentatge resultant d'aplicar aquesta guia. En concret:

- ☑ Rúbrica d'observació de gènere. Posat les ulleres liles!!!
- ☑ Rúbrica d'avaluació del treball grupal.

Es recomana que l'alumnat tingui presents les rúbriques des de l'inici de les sessions.

RÚBRICA D'OBSERVACIÓ DE GÈNERE

	EXCEL·LENT	NOTABLE	SUFICIENT	INSUFICIENT
	EQUITAT DE GÈNERE I BONA CONVIVÈNCIA	BON POTENCIAL PER A RELACIONS EQUITATIVES	TENSIONS QUE PODRIEN TENIR INFLUÈNCIA DE GÈNERE	DESIGUALTAT DE GÈNERE
Com s'han format els grups?, Tendeixen a formar grups segregats o mixtos?	S'agrupen d'una manera equilibrada.	La majoria de grups són mixtos.	En general són segregats, alguns mixtos.	Totalment separats.
Com es reparteixen els rols dins dels grups? Parem especial atenció a:	S'estableix rotació de rols perquè totes les persones desenvolupin capacitats diverses (lideratge, representació, comunicació...).	En la majoria de grups s'han repartit les tasques i rols de manera equitativa, però no en tots.	En la majoria de grups el repartiment té biaix de gènere.	Les noies se solen ocupar més de tasques de suport i mediació que de lideratge i representació.
Quantes de les persones portaveus dels grups són noies?	Més del 60 %.	Al voltant del 60 %.	Amb prou feines un 30 %.	Cap.
Es tenen en compte de la mateixa manera les necessitats i interessos de nois i noies en els grups de treball?	Les necessitats i interessos de nois i noies s'escolten, valoren, reconeixen i representen en relació a la seva coherència amb el treball que s'està desenvolupant sense cap diferència pel que fa a qüestions de gènere.	Les necessitats i interessos de noies i nois s'escolten aparentment amb igualtat, però, en el conjunt del treball final s'observa més representació de les opinions dels nois, i no es valoren, implícitament, les aportacions de les noies de la mateixa manera.	Les necessitats i interessos de les noies aparentment s'escolten però tenen poc reconeixement i representació en el treball grupal.	Les necessitats i interessos de les noies solen quedar-se en segon pla, les seves aportacions s'infravaloren o no se'ls dona importància en el desenvolupament del treball en grup.
S'han detectat interrupcions a l'hora de parlar?	Respecten el torn de paraula i escolten les opinions de la resta.	Pràcticament no hi ha hagut interrupcions, i quan n'hi ha hagut no s'ha observat desviació per motius de gènere.	N'hi ha hagut algunes i majoritàriament han afectat les noies.	Hi ha hagut interrupcions constants i majoritàriament han afectat les noies.

	EXCEL·LENT	NOTABLE	SUFICIENT	INSUFICIENT
Hi ha hagut algun conflicte o tensió per motius de gènere?	<p>EQUITAT DE GÈNERE I BONA CONVIVÈNCIA</p> <p>El grup té una bona harmonia i ha desenvolupat la capacitat d'intervenir de forma positiva per regular els possibles conflictes que sorgeixin per qüestió de gènere.</p>	<p>BON POTENCIAL PER A RELACIONS EQUITATIVES</p> <p>Pràcticament no hi ha hagut tensions i el grup les ha resolt amb normalitat.</p>	<p>TENSIONS QUE PODRIEN TENIR INFLUÈNCIA DE GÈNERE</p> <p>Hi ha algunes tensions en aquest sentit, però puntuals/no identifico si tenen a veure amb el gènere.</p>	<p>DESIGUALTAT DE GÈNERE</p> <p>Faltes de respecte, no fer cas d'algué o discriminacions. Sovint es produeixen envers les noies o qualsevol persona, però en relació amb la imatge o els estereotips de gènere («ser marqueta», «marimacho», gras, prim, etc.).</p>
S'han abordat els continguts des d'una perspectiva de gènere?	<p>Són conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària).</p>	<p>Gairebé sempre són conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària).</p>	<p>Només en alguns casos han estat conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària).</p>	<p>Gairebé mai són conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària).</p>
	<p>A l'hora de valorar la bondat de cadascun dels models alimentaris han observat l'impacte (positiu/negatiu) que tenen sobre les dones i la seva capacitat per crear equitat entre homes i dones.</p>	<p>A l'hora de valorar la bondat de cadascun dels models alimentaris han observat l'impacte (positiu/negatiu) que tenen sobre les dones.</p>	<p>A vegades han assenyalat algun impacte positiu/negatiu de cada model alimentari sobre la vida de les dones.</p>	<p>No són capaços d'assenyalar impactes positius/negatius de cada model alimentari sobre la vida de les dones.</p>

- Enfocament de cures
- Llenguatge inclusiu, no sexista
- Apoderament de les noies
- Coneixement no androcèntric
- Consciència i pràctica de drets
- Relacions de poder no autoritàries

RÚBRICA D'AVUACIÓ DEL TREBALL GRUPAL

	MOLT COMPETENT	COMPETENT	MILLORABLE	INSUFICIENT
Satisfacció pel treball en equip	Ha mostrat una elevada satisfacció per poder treballar en grup i de forma col·laborativa.	S'ha sentit còmode en el treball de grup i ha pogut participar de manera col·laborativa.	Ha participat sense entusiasme però amb correcció i de manera col·laborativa.	No s'ha sentit a gust treballant en equip.
Realització de les tasques grupals	Ha mantingut una actitud positiva i proactiva, aportant les seves capacitats al grup i aprenent de les de la resta de companyes i companys. Ajuda a crear un ambient de treball adequat i accepta les crítiques i recomanacions de la resta de companys/es.	Ha mantingut una actitud activa i s'ha responsabilitzat de les tasques que li han correspost. Sol ajudar a crear un ambient de treball adequat i accepta la majoria de crítiques i recomanacions de la resta de companys/es.	Ha fet les tasques assegurant el mínim necessari, però sense implicar-s'hi més. No ajuda a crear un ambient de treball adequat i no sol acceptar les crítiques ni les recomanacions de la resta de companys/es.	No sempre ha complert amb les tasques assignades pel que fa al temps i la forma de fer-les. Crea mal ambient de treball. Critica els i les companyes, però no accepta les crítiques de la resta.
Responsabilitat individual	Ha complert amb totes les activitats assignades. Organitza molt bé les tasques i administra el temps de manera eficient.	Ha fet la gran majoria d'activitats. Organitza bé les tasques i el temps per fer-les.	Només ha fet algunes de les activitats proposades. La planificació de les tasques i l'organització del temps són millorables.	No fa cap activitat. La planificació de les tasques és caòtica i els temps previstos clarament insuficients.

	MOLT COMPETENT	COMPETENT	MILLORABLE	INSUFICIENT
Presentació de les tasques	Les tasques presentades son excel·lents i els continguts – que incorporen l'enfocament de gènere – s'aborden partint d'un enfocament interdisciplinari. S'argumenta amb precisió la lògica que porta a defensar la sobirania alimentària davant el model agroindustrial.	Les tasques presentades son molt bones i els continguts s'aborden des d'un enfocament interdisciplinari, l'enfocament de gènere només s'aplica en alguns apartats. S'aporten prou raons per defensar la sobirania alimentària.	Les tasques presentades son correctes, els continguts no tenen un enfocament interdisciplinari, l'enfocament de gènere es tracta en un apartat. S'aporten algunes raons per defensar la sobirania alimentària.	Les tasques presentades son confuses i l'estructura deficient. Presenta errors en la descripció dels models alimentaris.
Participació	Demostra gran interès pels temes abordats, formula preguntes pertinents, hi contribueix amb les seves opinions i reflexions, participa activament dels debats de classe i es mostra atent i obert als arguments dels companys i companyes.	Demostra interès pels temes abordats, hi contribueix amb les seves opinions i reflexions, participa activament dels debats de classe.	Demostra interès moderat pels temes abordats, participa dels debats de classe en la mesura que se li demana la seva opinió o les seves reflexions sobre les qüestions de debat.	Mostra poc interès pels temes abordats, té dificultats per mostrar les seves opinions i reflexions i només participa dels debats de classe si és imprescindible.

	MOLT COMPETENT	COMPETENT	MILLORABLE	INSUFICIENT
Actitud i valors	Es mostra més crítica gràcies a la informació que ha rebut.	Comença a mostrar-se més crítica gràcies a la informació que ha rebut. Valora el problema presentat des d'un enfocament local-global. Comença a ser conscient de la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials. Està disposada a fer alguns canvis per practicar una alimentació més saludable i amb un consum més responsable. Mostra solidaritat i empatia amb les realitats properes i amb la conservació del planeta.	Poc esperit crític, tendeix a repetir el que diu la informació de la que disposa. Aborda el problema presentat únicament des d'aspectes connectats amb la seva realitat quotidiana. Té dificultats per traçar la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials. Es mostra disposada a fer els canvis en l'alimentació que no li suposin renunciar al model poc saludable i sostenible que ha mantingut fins al moment. Mostra poca solidaritat i empatia davant els problemes socials i ambientals presentats.	Té dificultats per analitzar la informació críticament. Fa lectures inconnexes i/o parcials de la problemàtica de l'alimentació. No és capaç de comprendre la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials. No mostra disposició a assumir canvis per practicar una alimentació més saludable i amb un consum més responsable. No es mostra solidària amb les persones pobres ni amb el planeta i, a més, fa comentaris desafortunats i/o poc respectuosos.

ANNEXOS

ANNEX 1. HISTÒRIES DE FAMÍLIES

► GRUP 1:

FAMÍLIA PAGESA I TERRATENINENT DE PARAGUAI

Personatges

(Nota: els personatges són orientatius, poden ser més o manco persones en el grup, la qual cosa suposarà haver de modificar els personatges).

- Mare pagesa
- Pare pagès
- Fill o filla
- Terratinent «sojer» (persona amb moltes terres que produeix soja)
- Client del terratinent (comprador de soja)
- Venedor o venedora de llavors, fertilitzants i pesticides per a cultiu de soja.
- Cosí o cosina del terratinent, governador o governadora de la comarca.

Argument:

La família té un petit hort on cultiva aliments variats per la seva pròpia alimentació i per vendre al mercat el que li sobra. És una família humil però no passa gana.

Un dia ve un «sojer» que els hi ofereix diners per les seves terres i els hi promet treball als seus camps de soja. La família cedeix, li ven el seu hort i comença a treballar en els camps de soja del senyor. Al principi els hi va bé, ja no produeixen els seus propis aliments però tenen diners suficients per a comprar al mercat tot allò que necessiten.

Lamentablement, amb el pas del temps, el «sojer» acoimiada a la família. Els hi explica que la persona que li comprava a ell la «soja», ja no li compra més perquè l'aconsegueix molt més barata.

Pel «sojer» això no suposa un gran problema. Té un deute amb la persona que li ven químics i llavors, però li demana un préstec al seu cosí el governador per començar un negoci a la ciutat.

Quant a la família pagesa, es queden sense feina. A més a més, ja no poden plantar al seu hort per obtenir els aliments per poder menjar perquè la terra ha quedat deteriorada de tants fertilitzants i pesticides usats pel cultiu de soja. D'altra banda, un fill ha contret una malaltia al·lèrgica a causa dels productes químics inhalats als camps de soja.

▶ GRUP 2:

FAMÍLIA RAMADERA DE PORCS A ESPANYA

Personatges

(Nota: els personatges són orientatius, poden ser més o manco persones en el grup, la qual cosa suposarà haver de modificar els personatges).

- Ramader (senyor de 65 anys, espòs de la ramadera).
- Ramadera (senyora de 60 anys, esposa del ramader).
- Comercial de supermercat (persona que compra la carn als ramaders per vendre-la al supermercat).
- Fill o filla que no vol quedar-se al camp
- Fill o filla que vol quedar-se al camp, però li preocupa que la ramaderia no li doni suficients diners per viure.
- Venedor o venedora de pinsos.

Argument:

La família posseeix 60 porcs, però amb 60 porcs no els hi arriba gairebé per pagar les despeses. Fa 20 anys amb tan sols 35 porcs era possible cobrir les despeses d'una família de quatre persones i inclús estalviar alguna cosa per al futur. Avui dia, amb els 60 que tenen han de fer grans esforços per arribar a finals de mes. El pinso que usen, fet a base de soja que duen del Paraguai, és cada vegada més car i no surten els comptes (abans els porcs s'alimentaven de les faves que produïa el veí, però aquest fa ja temps que va deixar el negoci). El comercial del supermercat cada vegada li paga menys per la seva carn, ja que li comenta que al poble del costat hi ha una gran empresa amb més de 1000 porcs que ven la carn molt barata. El comercial admet que la carn és de pitjor qualitat que la de la seva ramaderia, però avui en dia la gent no compra per qualitat, sinó per preu.

El senyor i la senyora segueixen amb la seva feina perquè els hi agrada. Es criaren al camp, el camp els va donar de menjar i sense el camp no són res. Ara, pels seus fills (o filles) no és el mateix, a ells els hi agradaria que els fills seguissin amb la ramaderia, però tot apunta a que s'acabarà quan el senyor i la senyora ja no puguin ocupar-se dels seus porcs, ja que cada vegada és més difícil guanyar-se la vida dignament amb la ramaderia familiar.

▶ GRUP 3:

EMPRESA INDUSTRIAL DE PRODUCCIÓ DE PORCS EN INTENSIU A ESPANYA

Personatges

(Nota: els personatges són orientatius, poden ser més o manco persones en el grup, la qual cosa suposarà haver de modificar els personatges).

- Empresari o empresària.
- Veterinari o veterinària.
- Venedor o venedora de medicaments i pinsos.
- Amic o amiga que li ofereix comprar part del seu negoci de cotxes.
- Comercial de supermercat.

Argument:

L'empresa té una granja intensiva de porcs, amb més de 1000 porques mares, ven la producció de carn a la cadena de supermercats sense gaires problemes (el fet de tenir tants animals fa que puguin satisfer les necessitats del supermercat fàcilment).

Un dia els porcs comencem a emmalaltir, el veterinari o veterinària li comenta a l'empresari que és perquè tenen massa porcs en poc espai i li recomana reduir el nombre de porcs. L'empresari li diu que això no és viable, ja que es necessiten produir grans quantitats de carn en poc espai per obtenir major benefici. Així doncs la única solució que pot plantejar el veterinari o veterinària és comprar medicaments per tractar diàriament tots els animals.

Amb les despeses veterinàries i la pujada del preu del pinso el negoci comença a generar menys beneficis. Un amic o amiga li ofereix a l'empresari part del seu negoci de cotxes. Aquest accepta, ven la indústria de porcs i es dedica als cotxes. «Tant se val, cotxes o porcs, el que importa és guanyar diners», diu l'empresari quan pren la decisió.

▶ GRUP 4:

FAMÍLIA CONSUMIDORA A ESPANYA

Personatges

(Nota: els personatges són orientatius, poden ser més o manco persones en el grup, la qual cosa suposarà haver de modificar els personatges).

- Pare.
- Mare.
- Metge o metgessa.
- Fill o filla obès.
- Depenent d'una botiga del barri.

Argument:

Un dels progenitors té el colesterol alt, i el fill o filla té sobrepès. L'altre progenitor està preocupat per la salut de la seva família. La metgessa els informa que els problemes que tenen estan relacionats amb l'alimentació i si no aborden el problema immediatament, les conseqüències poden ser més greus. La metgessa els informa sobre la incidència de l'alimentació en malalties com la diabetis, els problemes cardiovasculars i alguns tipus de càncers.

Per això, la primera mesura que han de prendre es canviar alguns hàbits alimentaris. Els informa que han de menjar carn només una o dues vegades per setmana, reduir al màxim els embotits de la dieta, així com els aliments processats en general —refrescs, brioixeria industrial, etc.—ja que aquestes tenen gran quantitat de greixos, sals, sucre i additius. Els hi recomana consumir més cereals, verdures, hortalisses i llegums. A més, els hi aconsella que comprin els productes locals i de temporada, ja que tendeixen a tenir manco químics, i si poden ser ecològics millor encara.

La família comença a consumir més aliments frescos. En quant a la carn, troben una carnisseria de la barriada on tenen carn de la zona d'alta qualitat. Encara que és un poc més cara, com que han reduït el consum de carn s'ho poden permetre. A més, d'aquesta manera, ajuden també els petits negocis millorant així l'economia de la barriada.

ANNEX 2. FITXA D'OBSERVACIÓ

1. ACCÉS ALS RECURSOS

Terra	<p>Indiqueu en quina situació es troba la terra (propietat, lloguer) i per quant de temps. Indiqueu si varen tenir dificultats per aconseguir la terra.</p>
Llavors	<p>Indiqueu si compren les llavors, si les reproduïxen, si tenen banc de llavors, si les intercanvien...</p>
Animals	<p>Indiqueu si compren els animals o si es reproduïxen a la pròpia finca.</p>
Aigua	<p>Indiqueu si hi ha aigua a bastament i d'on prové i si la reciclen.</p>
Formació	<p>Indiqueu com s'han format: a través de coneixements de la família, si han fet cursos... Esbrineu també si han tingut dificultats per poder formar-se i per què.</p>
Altres recursos	<p>Indiqueu si han tingut suport financer. En cas afirmatiu, si és de la família, de bancs, etc. Indiqueu si ho han tingut difícil i per què.</p>

2. PROTECCIÓ DEL MEDI AMBIENT

Ús de químics en la producció	<p>Indiqueu si usen químics (en cas afirmatiu, quin tipus de químics) en la producció o conservació. En cas que utilitzin productes ecològics, indiqueu-ho (quin tipus?).</p>
Ús de l'energia	<p>Quin tipus d'energia utilitzen. Indiqueu si utilitzen energies renovables, i si tenen alguna mesura per l'estalvi energètic.</p>
Situació de la part forestal	<p>Indiqueu si prenen alguna mesura per la conservació de la massa forestal: sembren plantes forestals o si, contràriament, el tipus de cultiu que duen a terme intensifica la desforestació.</p>
Residus	<p>Indiqueu si es generen residus, quin tipus de residus, què fan amb aquests residus...</p>
Transport de la producció	<p>Indiqueu si venen a prop o enfora.</p>
Processats	<p>En cas de transformació de la producció, indiqueu quin és el tipus de processat: artesanal, ecològic... Indiqueu si empren algun tipus d'additiu o conservant.</p>
Empaquetat	<p>Indiqueu amb quin material empaqueten per la venda: plàstic, vidre...</p>

3. MANEIG DE LA PRODUCCIÓ

Llavors	Indiqueu quin tipus de llavors s'empren: si són varietats locals, comercials...
Animals	Indiqueu quines races s'utilitzen. Si són races autòctones, si els animals es troben adaptats al terreny...
Integració ramaderia- agricultura	En el cas que hi hagi ramaderia i agricultura, indiqueu quines mesures es prenen per la integració. Per exemple: si usen el fems dels animals per l'agricultura.
Rotacions i diversitat de cultius	Indiqueu si tenen monocultiu o cultiu variat. Indiqueu si es realitzen rotacions de cultius i com es fan.
Fertilització	Indiqueu si utilitzen fertilitzants químics, o si utilitzen adob natural (fems, si fan compost...).
Gestió de les «males herbes»	Indiqueu si les eliminen i com s'eliminen. Si usen pesticides (de quin tipus), si les eliminen manualment, mecànicament...
Control de plagues i malalties	Indiqueu si prenen mesures preventives. I en el cas de plagues o malalties, quines mesures es prenen en aquests casos, i quin tipus de productes utilitzen.
Tancament de cicles	Indiqueu quina sortida els hi donen a les deixalles de l'hort. Si hi ha ramat indiqueu si cultiven ells o elles mateixos l'alimentació per al ramat o si la compren. Indiqueu què fan amb els fems del ramat. En cas que processin aliments produïts, aquest processament el realitzen ells o elles mateixos o venen la matèria prima i una altra empresa la processa?

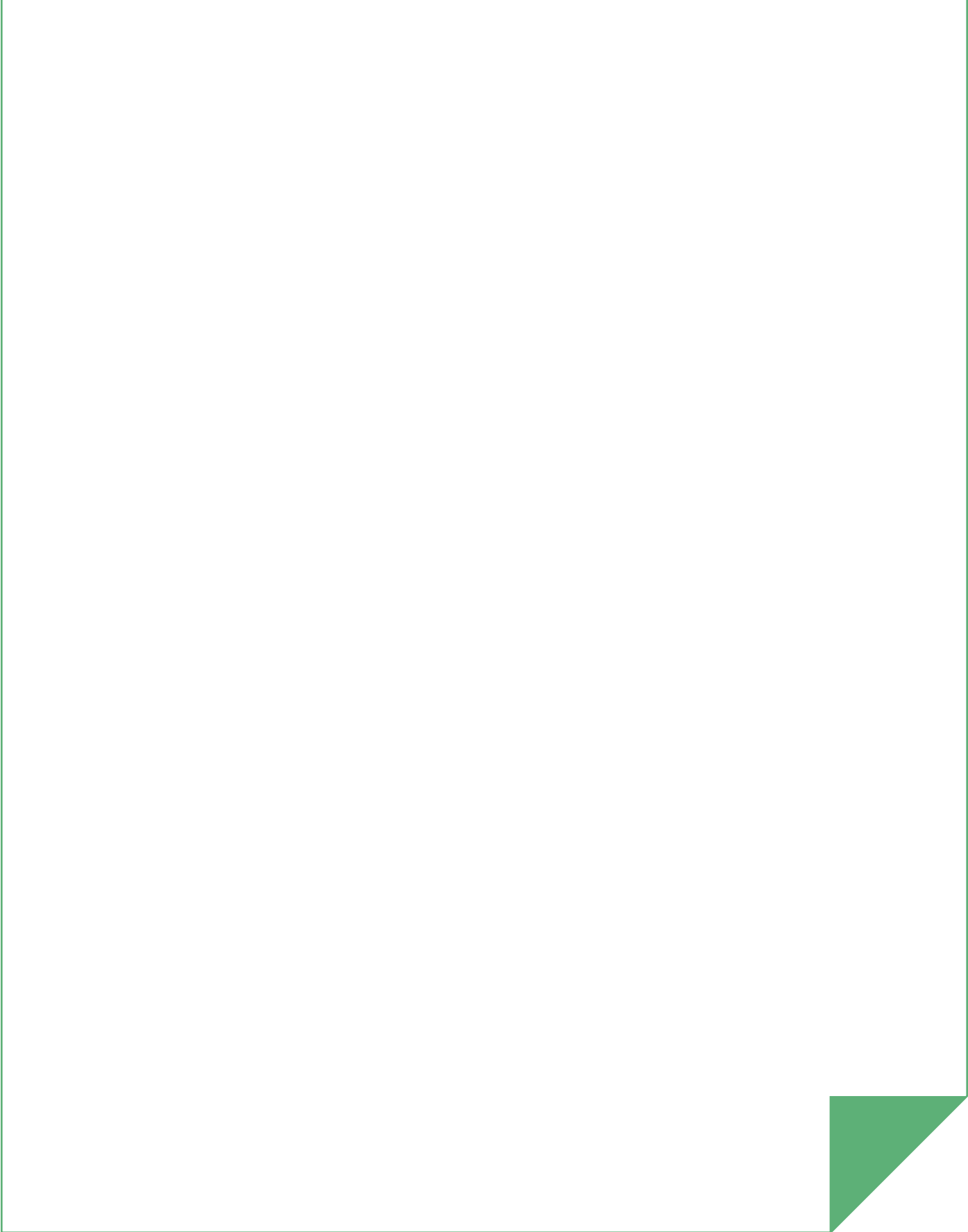
4. COMERCIALIZACIÓ-MERCAT

Què venen	<p>Indiqueu si venen la matèria prima o si venen el producte transformat, i en cas que ho facin de quin producte es tracta.</p>
On venen els seus productes	<p>Indiqueu a quines zones (ciutats o regions) venen la seva producció.</p>
A qui venen els seus productes	<p>Indiqueu si venen directament a consumidors, o si venen a una altra empresa que transforma la matèria prima, o intermediari (indiqueu de quin tipus: petit comerç/gran superfície/restaurant...).</p>
Com el venen	<p>Indiqueu si participen en canals alternatius (cistelles/grups de consum/cooperatives).</p>
Distribució	<p>Indiqueu si venen a través d'un distribuïdor extern, o si distribueixen ells o elles mateixos.</p>
Qui i com fixa els preus	<p>Indiqueu si els preus els fixa el productor o productora o el client, o si arriben a un acord. En funció de quines variables es fixen els preus?</p>
Pics de producció	<p>Si hi ha pics de producció, què passa amb la venda d'aquests productes?</p>

5. RELACIONS INTERNES I ASSOCIACIONISME

<p>Persones propietàries (diferenciar homes i dones)</p>	<p>Indiqueu quants propietaris o propietàries del negoci són homes i quantes dones.</p>
<p>Persones contractades (diferenciar homes i dones)</p>	<p>Si procedeix, indiqueu quantes persones estan contractades i quantes són dones i quantes homes.</p>
<p>Quin tipus de tasques fan?</p>	<p>Indiqueu quins tipus de tasques fan les persones diferenciant entre homes i dones.</p>
<p>Hi ha relleu generacional?</p>	<p>Indiqueu si hi ha persones joves que segueixin el projecte.</p>
<p>Com es prenen les decisions?</p>	<p>Indiqueu si hi ha reunions i quin tipus de qüestions s'hi tracten.</p>
<p>Associacionisme</p>	<p>Indiqueu si pertany a alguna associació o sindicat agrari, i quins avantatges pensen que té.</p>

NOTES

Alimentacció és la proposta educativa de Justícia Alimentària i Hegoa per promoure un model alternatiu d'alimentació basat en els principis de la sobirania alimentària, on el centre escolar es converteix en institució compromesa amb la bona alimentació i la sostenibilitat de la vida.

Des d'**Alimentacció**, acompanyem al professorat i alumnat a través de formacions, tallers, recursos didàctics, etc. amb l'objectiu de generar consciència crítica i mobilitzar la comunitat educativa davant les conseqüències socials, econòmiques i ambientals que es deriven del nostre model alimentari (producció, distribució, comercialització i consum). Aquesta iniciativa socioeducativa aborda la qüestió de l'alimentació amb un enfocament global, des de les perspectives de gènere i sostenibilitat. **Alimentacció** compta amb el suport de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID).

